

NAVBAHOR TUMANI TUPROQLARINI MUHOFAZA QILISH CHORALARI

Navoiy Davlat Universiteti 2-kurs
magistranti **Bo'riboeva Mashhura**
Navoiy Davlat Universiteti 1- kurs
magistranti **To'yboyev Muhammad**

Annotatsiya

Mazkur maqolada Navbahor tumanining tuproq holati, uning degradatsiyasi, sho'rlanishi va eroziya jarayonlari tahlil qilingan. Tuproqni muhofaza qilishga qaratilgan usullar va tavsiyalar keltirilib, ekologik hamda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash yo'llari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Navbahor tumani, tuproq muhofazasi, sho'rlanish, eroziya, ekologik barqarorlik.

Аннотация

В данной статье анализируются состояние почв Навбахорского района, их деградация, засоление и процессы эрозии. Рассматриваются методы и рекомендации по охране почв, обеспечению экологической и экономической устойчивости.

Ключевые слова: Навбахорский район, охрана почв, засоление, эрозия, экологическая устойчивость.

Abstract

This article analyzes the soil condition in Navbahor district, focusing on its degradation, salinization, and erosion processes. Methods and recommendations for soil conservation and ensuring ecological and economic stability are discussed.

Keywords: Navbahor district, soil conservation, salinization, erosion, ecological stability.

Kirish

Tuproq qishloq xo'jaligi uchun asosiy tabiiy resurslardan biri hisoblanadi. Uning unumdorligini saqlash va oshirish, ayniqsa, Navbahor tumani kabi qishloq xo'jaligi hududlarida, muhim vazifalardan biridir. Tuproqning degradatsiyasi, sho'rlanishi, eroziya va ifloslanishi ekologik muammolarni keltirib chiqarib, hududning iqtisodiy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu maqolada tuproqni muhofaza qilish bo'yicha zamonaviy yondashuvlar va tavsiyalar ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism

Tuproqning holati va asosiy muammolar

Navbahor tumani hududidagi tuproqning fizik-kimyoviy xususiyatlari qishloq xo'jaligi uchun muhim resurs hisoblanadi. Lekin so'nggi yillarda turli omillar ta'sirida tuproqning sifati yomonlashmoqda. Ushbu muammolar quyidagicha tavsiflanadi:

1. Sho'rlanish:

Navbahor tumanida tuproqning sho'rlanishi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan asosiy muammolardan biridir. Sug'orish tizimlarining noto'g'ri tashkil qilinishi, yer osti suvlarining ko'tarilishi va ular tarkibidagi tuzlarning tuproq yuzasiga chiqishi sho'rlanishni kuchaytiradi. Sho'rlanish natijasida:

- Tuproqning unumdor qatlami zaiflashadi.
- O'simliklarning suv va ozuqa moddalari qabul qilish qobiliyati pasayadi.
- Ayrim ekinlar uchun salbiy ekologik sharoit yuzaga keladi.

2. Eroziya:

Tuproq eroziyasi Navbahor tumanida keng tarqalgan muammolardan biridir. Suv va shamol eroziyasi hududlarning unumdor qatlamini yuvib ketmoqda. Eroziya jarayonining asosiy sabablari quyidagilardir:

- Qiyalik hududlarda yerdan noto'g'ri foydalanish.
- Qishloq xo'jaligi ishlovlarida o'simlik qoplamasining yetarlicha saqlanmasligi.
- Yomg'ir suvlari oqimlarining tartibsizligi.
- Shamol ta'sirida tuproq zarrachalarining uchib ketishi.

Ushbu jarayonlar natijasida tuproqning unumdorligi pasayib, qishloq xo‘jaligi uchun foydalanish imkoniyatlari kamaymoqda.

3. Ifloslanish:

Kimyoviy o‘g‘itlar va pestitsidlarning ortiqcha ishlatilishi tuproq ifloslanishiga sabab bo‘lmoqda. Bu holat quyidagi muammolarni keltirib chiqaradi:

- Tuproqdagi mikroorganizmlar muvozanati buziladi.
- Og‘ir metallar va toksik moddalar yig‘ilib, ekologik muhitga zarar yetkazadi.
- Ekinlarning sifat ko‘rsatkichlari pasayadi.

4. Tuproqning siqilishi va degradatsiyasi:

Tuproqning siqilishi va uning strukturasi buzilishi, asosan, qishloq xo‘jaligi texnikasining noto‘g‘ri ishlatilishi natijasida yuzaga keladi. Bu holat tuproqning suv o‘tkazuvchanligini pasaytirib, ildizlarning rivojlanishini cheklaydi.

Tuproqni muhofaza qilish bo‘yicha chora-tadbirlar

Navbahor tumani hududida tuproqni muhofaza qilish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

1. Sho‘rlanishni oldini olish:

• Sug‘orish tizimlarini takomillashtirish va zamonaviy texnologiyalar, masalan, tomchilatib sug‘orish usulini joriy etish.

Yer osti suvlarining sathini boshqarish orqali sho‘rlanishni kamaytirish.

- Tuproqni yuvish usullaridan foydalanib, ortiqcha tuzlarni bartaraf etish.

2. Eroziyaga qarshi kurash:

• Qiyaliklarda o‘simlik qoplamalarini tiklash va mustahkamlash uchun ko‘p yillik o‘tlar ekish.

- Yomg‘ir suvlari oqimlarini tartibga solish uchun drenaj tizimlarini tashkil etish.
- Eroziyaga moyil hududlarda tuproq ishlovini minimumga kamaytirish.

3. Organik o‘g‘itlardan foydalanish:

- Mineral o‘g‘itlarni organik va yashil o‘g‘itlar bilan almashtirish.
- Qishloq xo‘jaligida kompost va chirindi kabi tabiiy o‘g‘itlarni qo‘llash.

- Tuproqning biologik faoliyatini yaxshilash maqsadida mikrobiologik preparatlardan foydalanishni joriy etish kabilar.

4. Kimyoviy ifloslanishni kamaytirish:

- Kimyoviy o'g'itlar va pestitsidlar iste'molini ilmiy asosda boshqarish.
- O'simliklar zararkunandalariga qarshi biologik usullardan foydalanish.
- Atrof-muhitga xavfsiz agrotexnik vositalarni qo'llash.

5. Dehqonlar uchun trening va maslahatlar:

- Tuproqni muhofaza qilish bo'yicha dehqon va fermerlar uchun o'quv dasturlarini tashkil etish.

- Zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy qilishni tushuntiruvchi seminarlar o'tkazish.

- Mahalliy aholi o'rtasida tuproqni himoya qilish bo'yicha ijtimoiy ongini oshirish.

Monitoring va kuzatuv tizimini rivojlantirish:

- Tuproq holatini muntazam monitoring qilish va sho'rlanish, eroziya, ifloslanish darajasini aniqlash.

- Tuproqdagi o'zgarishlarni oldindan bashorat qilish uchun ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish

- Tuproqdan foydalanishda ilg'or texnologiyalarni joriy etish.

Zamonaviy texnologiyalarni tuproq muhofazasi jarayoniga joriy qilish qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Masalan: No-till texnologiyasi tuproqni ishlovsiz ekish orqali uning unumdor qatlamini saqlashga imkon beradi.

Yuqorida keltirilgan chora-tadbirlar tuproq resurslaridan samarali foydalanish va atrof- muhitni himoya qilishga xizmat qiladi.

Xulosa

Navbahor tumanining tuproqlarini muhofaza qilish ekologik va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun strategik ahamiyatga ega. Tuproqni degradatsiyadan himoya qilish, hosildorlikni oshirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish

imkonini beradi. Tuproqni saqlashga qaratilgan chora-tadbirlar uzoq muddatli ekologik barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ahmadaliev, A. "Tuproq unumdorligini oshirish texnologiyalari." Toshkent, 2023.
2. Karimov, Z. "O'zbekiston qishloq xo'jaligida sho'rlanishga qarshi kurash." O'zbekiston Qishloq xo'jalik instituti, 2022.
3. "Tuproqshunoslik va agroekologiya." Respublika ilmiy jurnali, 2021, №3.
4. Xudoyorov, Sh. "Eroziyaga qarshi chora-tadbirlar." Toshkent: Fan, 2020.
5. "Tuproq resurslaridan foydalanish va ularni muhofaza qilish." Milliy maqolalar to'plami, 2019.
6. "Tuproq muhofazasi bo'yicha xalqaro tavsiyalar." BMT FAO hisobotlari, 2021.
7. "Sug'orish texnologiyalari va ekologik muvozanat." O'zbekiston agroekologiya markazi, 2022.